

determined by the high level of awareness of the goals, unfolded in space, which is embodied in a number of involved areas, a combination of global, distant and short-term perspective, consistency, logical and realistic goals, positive attitude to the future, sufficient knowledge of factors, which influences the life goals setting and their overwhelming internal focus, active and effective life position. Students with high level of goal-setting, comparing with those, whose goals are formed on the low level, have more expressed desire for self-actualization, which is embodied in the much higher level of self-actualization of such indicators as 'Orientation in time' and 'Creative attitude to life'. Thus, the ability to appreciate the actual moment of life in his tense incompleteness is an important factor which provides effective goal-setting. Consequently, for young man it is very important to learn to perceive the time, to manage it, feeling its value. A harmonious perception of time gives a powerful energy boost for life, the past is evaluated as a peculiar springboard for the realization of life goals. The content of purposes, their scale depicts the process and the result of individual's holistic multidimensional understanding of all his life, a life purpose concept that defines the process of personality's self-realization. Revealing and study of the nature of goal-setting will help to form an effective model of self-realization.

Keywords: life goal-setting, designing the future, self-predicting, the desire for self-realization.

Подано до редакції 10.08.2015

УДК: 159.954.2.018.4

Анастасія Олександрівна Саннікова,
кандидат психологічних наук, в. о. доцента кафедри сольного співу,
Одеська національна академія імені А. В. Нежданової,
вул. Новосельського, 63, м. Одеса, Україна

ГРУПУВАННЯ ПРОСТОРУ ПОКАЗНИКІВ СЦЕНІЧНОГО БАР'ЄРУ

У статті наведено результати факторного аналізу даних показників сценічних бар'єрів, емоційності та тих рис особистості, що вивчаються у співвідношенні з ними. Сценічний бар'єр розглядається як один із видів психологічних бар'єрів, що виявляється тільки в творчій сценічній (публічній) діяльності виконавців (співаків, музикантів, акторів тощо). Специфіка сценічної діяльності полягає в тому, що саме сцена є тим простором, який акумулює чинники успішності професійної діяльності: здібності, знання, навички, уміння; силу і стійкість професійної мотивації і одночасно надає можливість проявити індивідуально-психологічні особливості суб'єкта виконавської діяльності. Сценічний бар'єр – це комплекс негативно забарвлених психофізіологічних, емоційних, інтелектуальних, поведінкових реакцій і їх проявів, що сприяють виникненню суб'єктивно непереборних перешкод, перепонів, які гальмують, обмежують, порушують, блокують активність особистості виконавця, спрямовану на реалізацію сценічної діяльності, на досягнення успіху. Теоретично встановлено, що переживання сценічних бар'єрів супроводжується проявами великого спектру властивостей особистості, серед яких визначені такі, як: невірноваженість, імпульсивність, невпевненість у собі, незадоволення, прикрість, апатія, агресія, боязнь публічної невдачі, страх і паніка, депресія, тривожність, низька самооцінка, неадекватність у сприйнятті важких ситуацій тощо. Задля того, щоб зробити наочним найбільш суттєві взаємозв'язки між великою кількістю змінних, використовувався мультифакторний аналіз з наступною косокутовою ротацією. В результаті обрано чотирьохфакторну модель: перший фактор характеризується як «Сценічний бар'єр – Рефлексивність», другий – «Загальна адаптивність – Сором'язливість», третій – «Товариськість – Страх відкидання», четвертий – «Позитивне самоставлення – Загальна схильність до сценічного бар'єру». Результати факторного аналізу підтверджують зв'язки психологічних властивостей особистості, що вивчаються, показники яких в різних комбінаціях включаються у виділені фактори. Виявлені найбільш узагальнені чинники, що запобігають появі та проявам сценічних бар'єрів. Це рефлексивність, що характеризує певні когнітивні особливості (здатність до ретельного аналізу подій і власних станів, поміркованого прийняття рішень); адаптивність як готовність до нових, неочікуваних та невизначених ситуацій та здатність до швидкої адаптації до них; товариськість, що визначає активність у спілкуванні, орієнтацію на людей, соціальні контакти; позитивне ставлення до себе як прийняття себе, глобальне відчуття своєї цінності, впевненість у собі.

Ключові слова: сценічний бар'єр, факторний аналіз, чинники, рефлексивність, товариськість, адаптивність.

Проблема дослідження. Аналіз наукової літератури з проблеми психологічних бар'єрів свідчить про те, що феномен «психологічний бар'єр» включається в простір споріднених понять, що мають різноманітні семантичні відтінки, і визначається як внутрішні (або зовнішні) обмеження, збої діяльності, блок, труднощі, перепони [2; 5].

Сценічний бар'єр розглядається як один із видів

психологічних бар'єрів, що виявляється тільки в творчій сценічній (публічній) діяльності виконавців (співаків, музикантів, акторів тощо). Сценічний бар'єр – це цілісний, складний психологічний феномен, комплекс негативно забарвлених психофізіологічних, емоційних, інтелектуальних, поведінкових реакцій та їх проявів, що сприяють виникненню суб'єктивно непереборних перешкод,

перепонів, які гальмують, обмежують, порушують, блокують активність особистості виконавця, спрямовану на реалізацію сценічної діяльності, на досягнення успіху [6].

Сценічний бар'єр може бути і короткочасним психічним станом, і стійкою властивістю особистості, які мають своє змістовне наповнення. Сценічний бар'єр як актуальний психічний стан («гостре», ситуативне переживання) проявляється у внутрішній реакції особистості на зовнішні об'єктивні обставини, що пов'язані зі сценічною діяльністю, як стійка властивість особистості («хронічне» позаситуативне, надситуативне переживання) – виявляється у стійкій схильності до переживання сценічного бар'єру як в емоційних, так і в емоційно нейтральних ситуаціях [7].

Особливість сценічних бар'єрів, що переживаються акторами, співаками, музикантами на сцені, обумовлена багатьма чинниками, серед яких можна умовно виділити чинники зовнішнього і внутрішнього порядку. Зовнішні чинники спричинені самою *подією виступу* на сцені, обставинами (репетиція, концерт, спектакль, іспит, конкурс тощо). У такому випадку екстремальність (емоційність) самої події залежить від ступеню її *об'єктивної* складності. Внутрішні чинники сценічних бар'єрів спричинені різноманітними проявами індивідуально-психологічних властивостей особистості: емоційним станом (незадоволенням, прикрістю, апатією, агресією, внутрішнім занепокоєнням, тривогою, страхом та внутрішніми конфліктами тощо). Проте оцінка навіть «незалежних» зовнішніх обставин, усіх зовнішніх «об'єктивних» чинників сценічних бар'єрів, як і ступінь їх переживання зазнає вплив з боку *особистісного віддзеркалення* сценічної ситуації виконавцем [8].

На основі аналізу літератури ми *припустили*, що переживання сценічних бар'єрів супроводжується проявами певного спектру властивостей особистості, серед яких визначені такі, як: екстернальність, роздратованість, неврівноваженість, імпульсивність, невпевненість у собі, утруднення у самовираженні, незадоволення, прикрість, апатія, агресія, боязнь публічної невдачі, страх і паніка, відчай, депресія, тривожність, фрустрація, локалізація суб'єктивного контролю, низька самооцінка, неадекватність в сприйнятті важких ситуацій, невротичність, депресивність тощо.

Організація та методики емпіричного дослідження. Для емпіричного вивчення широкого спектру рис особистості, що аранжують прояви сценічного бар'єру, ми обрали комплекс тих психодіагностичних методик, які спрямовані на діагностику зазначених рис особистості. Для діагностики показників сценічного бар'єру використовувався авторський тест-опитувальник «Диференціальна діагностика схильності до переживань сценічних бар'єрів» (варіанти 1). Також використовувалися: «Тест впевненості в собі» В. Г. Ромека;

«Чотирихмодальнісний тест-опитувальник емоційності» О. П. Саннікової; «Тест-опитувальник соціальної адаптивності» О. П. Саннікової та О. В. Кузнецової; методика діагностики локусу контролю Д. Б. Роттера; модифікований варіант особистісного Опитувальника FPI (форма В); «Тест-опитувальник самоставлення» В. В. Століна і С. Р. Пантелєєва; «Методика мотивації аффіліації» А. Мехрабіана в модифікації М. Ш. Магомед-Емінова; методика визначення рівня розвитку рефлексивності А. В. Карпова. Статистична обробка даних здійснювалася за допомогою комп'ютерної програми SPSS 13.0 for Windows.

У дослідженні брали участь студенти Інституту мистецтв і слухачі відділення «Психологія» факультету післядипломної освіти та роботи з іноземними громадянами Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського; студенти та викладачі Одеської Музичної національної академії імені А. В. Нежданової. Кількість досліджуваних, пов'язаних із музичною діяльністю – 204 особи.

Результати та їх обговорення. Задля того, щоб зробити наочним найбільш суттєві зв'язки між великою кількістю змінних, використовуються багатовимірні методи статистичної обробки даних. Серед таких багатовимірних статистичних методів обраний факторний аналіз даних [10, с. 129]. Відомо, що факторний аналіз полягає у виявленні та інтерпретації факторів як узагальнених змінних, що дозволяє згорнути частину інформації, тобто представити її в доступному для аналізу вигляді (наприклад, факторні теорії особистості виділяють ряд узагальнених характеристик поведінки, що в цьому випадку називаються рисами особистості). У цій роботі застосовувався мультифакторний аналіз, розроблений Л. Терстоном [11]. Мультифакторний аналіз базується на припущенні про наявність у будь-якій кореляційній матриці групових і специфічних факторів. Конкретно нами був використаний один з поширених методів мультифакторного аналізу – центроїдний метод з наступним обертанням, ротацією (Principal Component Analysis and Rotation Method) отриманих факторів [1; 3; 4].

Вихідною матрицею для проведення факторного аналізу стала матриця інтеркореляцій показників сценічних бар'єрів, емоційності та тих рис особистості, що вивчаються у співвідношенні з компонентами сценічних бар'єрів (показники, що діагностуються за допомогою вищезазначених методик). В результаті факторизації масиву вихідних даних, одержаних у нашому емпіричному дослідженні, з наступною косокутовою ротацією було обрано **чотирихфакторну модель**.

Ми обрали саме цю модель тому, що вона відповідає основним вимогам, які пред'являються до факторної моделі, а саме: єдності, субординації, взаємозалежності та взаємодоповнюваності [3; 9], а

також уявленням А. Е. Ольшаннікової і Л. Т. Ямпольського, які запропонували остаточний вибір одного з декількох допустимих факторних рішень робити за допомогою п'яти взаємопов'язаних критеріїв. До таких критеріїв автори відносять: компактність, тобто об'єднання ознак з досить високими навантаженнями; міру незалежності факторів один від одного, тобто наявність істотно меншого зв'язку між факторами, ніж між ознаками всередині кожного з факторів; інформаційну надійність, що досягається об'єднанням досить великого числа ознак, що доповнюють, перевіряють, контролюють одна одну; стійкість, тобто здатність зберігати свою структуру при збільшенні числа факторів; можливість психологічної інтерпретації і значущість отриманих факторів [4, с. 159].

Отже, в обраній нами моделі виділено відповідно 57 показників, що досліджуються, чотири фактори, серед яких у різних якісно-кількісних сполученнях розподілилися усі показники. Слід зазначити, що при спробі збільшити число факторів (п'ятифакторна модель тощо) картина істотно не змінювалася, тобто зберігалися ті ж чотири фактори, проте інші не мали достатнього інформаційного наповнення та надійності.

Перш за все, слід зазначити, що виявляються загальні тенденції для усіх чотирьох факторів: по-перше, в усіх факторах спостерігається насиченість і за показниками, і за факторною вагою; по-друге, всі фактори цієї моделі є біполярними, тобто мають два протилежних за знаком і змістом полюси. Для уточнення змісту і інтерпретації кожного фактора складені їх характеристики з урахуванням переважно високих значень коефіцієнтів (факторна вага) у кожному блоці показників, що вивчаються. Розглянемо зміст кожного фактора більш ретельно.

Фактор I – «Сценічний бар'єр – рефлексивність».

На додатному полюсі цей фактор об'єднує всі показники сценічного бар'єру (психофізіологічний, емоційний, когнітивний, поведінковий, контрольно-регулятивний, ергічний, показник загальної схильності до «стоп-реакцій» та індекс сценічного бар'єру), крім показника БМо (мотиваційно-ціннісний); більшість факторів особистості за методикою FPI (роздратованість, реактивна агресивність, депресивність, спонтанна агресивність, екстраверсія, невротичність); імпульсивність, екстернальність та показники від'ємних емоцій – С (страх) та Г (гнів).

Від'ємний полюс першого фактора презентований більш строкатим складом показників, що включає: рефлексивність (найбільша факторна вага), очікування позитивного ставлення інших, радість, інтернальність, самокерівництво, показник загальної задоволеності, мотивацію досягнення, соціальну сміливість, самовпевненість, впевненість у собі та саморозуміння.

Означені полюси цього фактора зосередили в

собі дві протилежності: блок рис особистості, що групуються біля показників сценічного бар'єру, що дає нам право вважати їх такими, що провокують і навіть приречують особистість на переживання сценічного бар'єру, сприяють його появи, і блок рис особистості, що сприяють запобіганню сценічного бар'єру і навіть його ліквідації. Цікаво те, що додатній полюс показників цього фактора («Сценічний бар'єр») супроводжується емоціями із від'ємним знаком (гнів, страх), а від'ємний полюс «Рефлексивність», навпаки, супроводжується емоціями з додатнім знаком (радість).

Фактор II – «Загальна адаптивність – печаль, депресивність».

Додатній полюс цього фактора включає усі показники адаптивності: загальний показник адаптивності, легкість розпізнавання та ієрархізації сигналів соціуму, точність орієнтації в сигналах соціуму, готовність до подолання невдач, усталеність емоційного переживання, широту охоплення сигналів соціуму, готовність до досягнення мети, готовність змінюватися, показник загальної задоволеності; показник мотивації досягнення, радість, соціальну сміливість, інтернальність, самоповагу, рефлексивність та саморозуміння.

Від'ємний полюс фактора II об'єднує такі показники, як печаль (найбільша факторна вага), депресивність, гнів, роздратованість, емоційна лабільність, страх, сором'язливість, відкритість, екстернальність, реактивна агресивність, невротичність, психофізіологічна та емоційна складова сценічного бар'єра, імпульсивність.

Можна вважати, що саме комплекс показників, що містяться в додатному полюсі, може забезпечити *успішну адаптацію* виконавця до неочікуваних та невизначених ситуацій сценічного виступу. Проте, зміст від'ємного полюсу фактора II об'єднує показники, що *підтримують* схильність до сценічних бар'єрів.

Фактор III – «Товариськість – страх відкидання».

Додатній полюс цього фактора окрім показника «товариськість» (за методикою FPI) містить такі показники, як: маскулітність, екстраверсія, урівноваженість, соціальна сміливість, впевненість у собі, ініціатива у соціальних контактах, радість, загальна задоволеність, відкритість, інтегральний показник самоставлення і показник широти обхвату сигналів соціуму.

Від'ємний полюс фактора III включає такі показники, як: страх відкидання, сором'язливість, депресивність, печаль, прагнення до прийняття, невротичність, емоційну лабільність, рефлексивність, самозвинувачення, показники енергетичної (ергічної) та емоційної складової сценічного бар'єра, його композитну оцінку та показник загальної «стоп-реакції».

Таким чином, фактор III характеризує більшою мірою психологічний зміст соціального самопочуття – від соціальної сміливості, впевненості у собі до сором'язливості, самозвинувачення, впритул до самого сценічного бар'єру.

Фактор IV – «Позитивне самоствавлення – Загальна схильність до сценічного бар'єру».

Додатний полюс об'єднує показники самоствавлення (аутосимпатія, самовпевненість, самоповага, самоприйняття, очікування позитивного ставлення від інших, самоінтерес, саморозуміння, інтегральний показник самоствавлення, ставлення інших, самокерівництво, самоінтерес), інтернальність, деякі особистісні фактори (маскулінність, відкритість, емоційна лабільність, роздратованість), показники адаптивності (точність орієнтації в соціальних очікуваннях, загальний показник адаптивності). Окрім того, саме в додатному полюсі даного фактора виявлений лише один фактор сценічного бар'єру – його мотиваційна складова.

Від'ємний полюс представлений такими показниками, як: самозвинувачення, екстернальність, страх і компонентами сценічного бар'єру (індекс сценічного бар'єру та його показники: конативний, емоційний, когнітивний, психофізіологічний, контрольно-регулятивний, ергічний, загальна «стоп-реакція»). Отже, цей фактор за своїм змістом нагадує фактор I, але там протистояли полюсові сценічного бар'єру не характеристики самоствавлення, а рефлексивність.

В цілому результати факторного аналізу підтверджують зв'язки психологічних властивостей особистості, що вивчаються, показники яких у різних комбінаціях включаються у виділені фактори. Розподіл за полюсами різних показників схильності до сценічного бар'єру в одних і тих самих факторах (фактор IV), а також їх наявність у різних факторах (фактори I, II, III) дозволяє не лише уточнити їх позиції в рамках властивості, що вивчається, тобто у рамках єдиного феномена сценічного бар'єру, але і дослідити симп-

томокомплекси пов'язаних із ними властивостей особистості. Це, у свою чергу, доповнює феноменологію сценічного бар'єру, розкриває його особливості, що виявляються в проявах закономірно пов'язаних із його структурними компонентами рис (якостей) особистості, у тому числі і професійно важливих.

Висновки. 1. У результаті факторизації масиву усіх вихідних даних за допомогою мультифакторного аналізу з наступною косокутовою ротацією було обрано чотирьохфакторну модель. Усі чотири фактори є біполярними: перший фактор характеризується як «Сценічний бар'єр – Рефлексивність», другий – «Загальна адаптивність – Сором'язливість», третій – «Товариськість – Страх відкидання», четвертий – «Позитивне самоствавлення – Загальна схильність до сценічного бар'єру». Результати факторного аналізу підтверджують зв'язки психологічних властивостей особистості, що вивчаються, показники яких в різних комбінаціях включаються у виділені фактори.

2. Отримані дані про розподіл показників дозволяють стверджувати наявність найбільш узагальнених чинників, що запобігають появі та проявам сценічних бар'єрів. Це – *рефлексивність*, що характеризує певні когнітивні особливості (здатність до ретельного аналізу подій і власних станів, поміркованого прийняття рішень); *адаптивність* як готовність до нових, неочікуваних та невизначених ситуацій та здатність до швидкої адаптації до них; *товариськість*, що визначає активність у спілкуванні, орієнтацію на людей, соціальні контакти; *позитивне ставлення до себе* як прийняття себе, глобальне відчуття своєї цінності, впевненість у собі.

ЛИТЕРАТУРА

1. Анастаси А. Психологическое тестирование / А. Анастаси, С. Урбина. – СПб. : Питер, 2001. – 688 с.
2. Лабунская В. А. Психология затрудненного общения: Теория. Методы. Диагностика. Коррекция: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Лабунская, К. А. Менджерицкая, Е. Д. Бреус. – М. : Издат. центр «Академия», 2001. – 288 с.
3. Небылицын В. Д. Современное состояние факторного анализа / В. Д. Небылицын // Вопросы психологии. – 1960. – № 1. – С. 29–43.
4. Ольшанникова А. Е. О структуре качественных характеристик эмоциональности (оценка гипотезы средствами факторного анализа) / А. Е. Ольшанникова, Л. Т. Ямпольский // Психология и психофизиология индивидуальных различий. – М., 1977. – С. 155–164.
5. Парыгин Д. Б. Социально-психологический барьер и его функции // Философия и социальная психология / [ред. Б. Д. Парыгина]. – Л., 1974. – Вып. 3.
6. Санникова А. А. Феномен сценического волнения / А. А. Санникова // Науковий вісник

Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. – 2009. – Спецвипуск. – С. 137–143.

7. Санникова А. А. Психологический анализ сценической роли: размышления исполнителя / А. А. Санникова // Наука і освіта. – 2007. – № 4–5. – С. 147–149.

8. Саннікова А. О. Особливості переживання сценічних бар'єрів / А. О. Саннікова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – Част. II, № 26 (50). – С. 144–147.

9. Суходольский Г. В. Основы математической статистики для психологов / Г. В. Суходольский. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1972. – С. 373–411.

10. Шевандрин Н. И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности / Н. И. Шевандрин. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – 512 с.

11. Thurstone L. L. Multiple-factor analysis: A Development of Expansion of the Vectors of Mind. – Chicago: Chicago University Press, 1947. – 535 p.

REFERENCES

1. Anastazi, A. (2001). *Psikhologicheskoe testirovaniye* [Psychological testing]. SPb.: Piter [in Russian].
2. Labunskaya, V. A., Mendzheritskaya, K. A. & Breus E. D. (2001). *Psikhologiya zatrudnionnogo obshcheniya: Teoriya. Metody. Diagnostika. Korrektsiya* [Psychology of disturbed communication: Theory. Methods. Diagnostics. Correction]. M.: Izdat. tsentr «Akademiya» [in Russian].
3. Nebylitsyn, V. D. (1960). *Sovremennoe sostoyaniye faktorialnogo analiza* [The current state of the factorial analysis]. *Voprosy psikhologii – Issues of psychology*, 1, 29–43 [in Russian].
4. Olshannikova, A. E. & Yampolskii, L. T. (1977). *O strukture kachestvennykh kharakteristik emotsionalnosti (otsenka gipotezy sredstvami faktornogo analiza)* [On the structure of the qualitative characteristics of emotionality (evaluation of the hypothesis by means of factor analysis)]. *Psikhologiya i psikhofiziologiya individualnykh razlichii – Psychology and psychophysiology of individual differences*. M. [in Russian].
5. Parygin, D. B. (Ed.) (1974). *Sotsialno-psikhologicheskiy bar'yer i ego funktsii* [Socio-psychological barrier and its functions]. *Filosofiya i sotsialnaya psikhologiya – Philosophy and Social Psychology*, (Vol. 3). L. [in Russian].
6. Sannikova, A. A. (2009). *Fenomen stsenicheskogo volneniya* [Phenomenon of scenic excitement]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho. Spetsvyypusk. – Scientific Bulletin of South-Ukrainian National pedagogical university named after K. D. Ushynskiy. Special Issues*, (pp. 137–143) Odesa [in Russian].
7. Sannikova, A. A. (2007). *Psikhologicheskii analiz stsenicheskoi roli: razmyshleniya ispolnitelia* [Psychological analysis of the stage role: artist's reflections]. *Nauka i osvita – Science and education*, 4–5, 147–149 [in Russian].
8. Sannikova, A. O. (2009). *Osoblyvosti perezhivannia stsenichnykh barrieriv* [Features of stage experience barriers]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova – Scientific Journal of NPU named after M.P. Drahomanov*, 26 (50), 144–147. K.: NPU imeni M. P. Drahomanova, Ch. II, Seria 12 “Psikhoholichni nauky” [in Ukrainian].
9. Suhodolskii, G. V. (1972). *Osnovy matematicheskoi statistiki dlia psikhologov* [Basics of mathematical statistics for psychologists], (pp. 373–411). L.: Izd-vo LGU [in Russian].
10. Shevandrin, N. I. (1998). *Psikhodiagnostika, korrektsiya i razvitie lichnosti* [Psychodiagnosics, correction and personal development]. M.: Gumanit. izd. tsentr VLADOS [in Russian].
11. Thurstone, L. L. (1947). *Multiple-factor analysis: A Development of Expansion of the Vectors of Mind*. Chicago: Chicago University Press [in English].

Анастасия Александровна Санникова,

кандидат психологических наук, и. о. доцента сольного пения,
Одесская национальная академия имени А. В. Неждановой,
ул. Новосельского, 63, г. Одесса, Украина

ГРУППИРОВКА ПРОСТРАНСТВА ПОКАЗАТЕЛЕЙ СЦЕНИЧЕСКОГО БАРЬЕРА

В данном сообщении приведены результаты факторного анализа показателей сценических барьеров, эмоциональности и тех черт личности, которые изучаются в соотношении с ними. Сценический барьер рассматривается как один из видов психологических барьеров, который проявляется только в творческой сценической (публичной) деятельности исполнителей (певцов, музыкантов, актеров и тому подобное). Специфика сценической деятельности заключается в том, что именно сцена является тем пространством, которое аккумулирует факторы успешности профессиональной деятельности: способности, знания, навыки, умения; силу и устойчивость профессиональной мотивации и в то же время предоставляет возможность проявить индивидуально-психологические особенности субъекта исполнительской деятельности. Сценический барьер рассматривается как комплекс негативно окрашенных психофизиологических, эмоциональных, интеллектуальных, поведенческих реакций и их проявлений, которые способствуют возникновению субъективно непреодолимых препятствий, преград, которые тормозят, ограничивают, нарушают, блокируют активность личности исполнителя, направленную на реализацию сценической деятельности, на достижение успеха. Теоретически установлено, что переживание сценических барьеров сопровождается неуравновешенностью, импульсивностью, неуверенностью в себе, чувством неудовлетворенности, апатией, агрессией, боязнью неудачи, страхом и даже паникой, депрессией и тому подобное. Для поиска наиболее существенных взаимосвязей между большим количеством переменных использовался мультифакторный анализ с последующей косоугольной ротацией. В результате была избрана четырехфакторная модель: первый фактор характеризуется как «Сценический барьер – Рефлексивность», второй – «Общая адаптивность – Застенчивость», третий – «Общительность – Страх отвержения», четвертый – «Позитивное самоотношение – Общая склонность к сценическому барьеру». Результаты факторного анализа подтверждают связи психологических свойств личности, показатели которых в разных комбинациях включаются в выделенные факторы. Обнаружены наиболее обобщенные факторы, которые предотвращают появление и проявления сценических барьеров. Это *рефлексивность*, которая характеризует определенные когнитивные особенности (способность к тщательному анализу событий и собственных состояний, продуманного приня-

тия рішень); *адаптивність* (як готовність к новим, неочікуваним і неопределеним ситуаціям і здатність к швидкій адаптації); *общителність* (активність в общенні, орієнтація на людей, соціальні контакти); *позитивне відношення к себе* (приняття себе, глобальне відчуття своєї цінності, впевненість в себе).

Ключеві слова: сценічний бар'єр, факторний аналіз, фактори, рефлексивність, общителність, адаптивність.

Anastasiia Sannikova,
PhD (Candidate Degree in Psychology), acting Associate Professor of Solo Singing Department,
Odessa National Academy named after A. V. Nezhdanov,
63, Novoselskoho, Odesa, Ukraine

GROUPING OF SPACE OF STAGE BARRIER INDICATORS

This report presents the results of the factor analysis of indicators of stage barriers, emotionality and personality traits which are studied in relation to them. Stage barrier is regarded as one of the kinds of psychological barriers, which occurs only in the creative stage (public) activity of artists (singers, musicians, actors, etc.). Specificity of the stage work is that the scene is the space which accumulates the factors of success of professional work: aptitudes, knowledge, skills, abilities; the strength and stability of the professional motivation and at the same time provides an opportunity to show the individual psychological characteristics of the subject of performing activities. Stage barrier is seen as a complex of negatively stained psycho-physiological, emotional, intellectual, behavioral reactions and their manifestations that contribute to subjective insurmountable obstacles, barriers that impede, restrict, disrupt, block the activity of the artist's personality, aimed at the implementation of stage work, to achieve success. It was theoretically found that the experience of stage barriers is accompanied by instability, impulsivity, self-doubt, frustration, apathy, aggression, scare of failure, fear and even panic, depression etc. Multivariate analysis was used to find the most important relationships between a large number of variables that was followed by oblique rotation. As a result, four-factor model was selected: the first factor is characterized as «Stage barrier – Reflexivity», the second – «Total adaptability – Shyness», the third – «Communication – Fear of rejection», the fourth – «Positive self – Common tendency to the stage barrier.» The results of the factor analysis confirm the connection of the indicators of personality psychological properties that in various combinations were included in the selected factors. The most generalized factors, which prevent the appearance and manifestation of stage barriers were discovered. They are: *reflexivity* that characterizes certain cognitive features (the ability of a thorough analysis of the events and psychological states of oneself, thoughtful decision-making); *adaptability* (as readiness for a new, unexpected and uncertain situations and the ability to adapt quickly); *sociability* (activity in communication, focus on people, social contacts); *a positive attitude towards themselves* (self-acceptance, global sense of personal value, self-confidence).

Keywords: stage barrier, factor analysis, factors, reflectiveness, sociability, adaptability.

Подано до редакції 05.08.2015